

Сорочан Л. Передумови розробки інтегративного елективного курсу «Історія України англійською мовою»: результати анкетування студентів 1 курсу. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2024. Том 12, № 5. С. 80-86. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i5-012>.

Sorochan L. Peredumovy rozrobky intehratyvnoho elektyvnoho kursu «Istoriia Ukrainy anhliskoioi movoiu»: rezultaty anketuvannia studentiv 1 kursu [Prerequisites for the development of the integrative elective course "History of Ukraine in English": results of a survey of the 1st year students]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2024. Vol. 12, No 5. S. 80-86. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i5-012>.

УДК 378.091.313:[94(477):811.111]: 303.62

DOI: 10.31110/2616-650X-vol12i5-012

Лілія СОРОЧАН

Криворізький державний педагогічний університет, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-1753-4055>
Lsorohcan458@gmail.com

ПЕРЕДУМОВИ РОЗРОБКИ ІНТЕГРАТИВНОГО ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ»: РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТУВАННЯ СТУДЕНТІВ 1 КУРСУ

Анотація. Стаття присвячена проблемі визначення передумов інтегративного елективного курсу «Історія України англійською мовою». Проаналізовано результати анкетування студентів 1 курсу ЗВО, в якому взяли участь 269 осіб. Результати національного мультипредметного тесту (НМТ) у 2023 році з двох предметів на вибір, а саме «Історія України» та «Іноземна мова» вказують на вищий рівень досягнень з іноземної мови (англійської) порівняно з результатами з історії України. Підкреслюється, що ефективним засобом підвищення рівня досягнень випускників при складанні блоку НМТ «Історія України» наступних років за наявності буде інтеграція цих двох предметів в старшій школі. Схарактеризовано труднощі, які здобувачі середньої освіти мали при складанні блоку НМТ 2023 року «Історія України». Проаналізовано питання, які є найскладнішими для засвоєння під час підготовки до НМТ з «Історії України». Вказано, що найважчими є питання, пов'язані з розвитком культури України, а саме візуальним впізнанням культурної спадщини, діяльністю видатних діячів освіти, науки, літератури, мистецтв, архітектури, особливостями культурного та духовного життя України в різні історичні періоди. Зазначено, що інтегративний елективний курс «Історія України англійською мовою» допоміг би у підготовці до складання блоків НМТ «Історія України» та «Іноземна мова». Рекомендовано при розробці елективного курсу на вибір «Історія України англійською мовою» зробити основними лінгвістичними аспектами у фокусі уваги лексичний матеріал та граматичні особливості історичних текстів. Зазначений елективний курс допоможе здобувачам освіти підвищити рівень як іноземної комунікативної компетентності, так і рівень предметної історичної компетентності.

Ключові слова: старша школа; НМТ; іноземні мови; елективні курси; «Історія України»; анкетування.

Liliia SOROCHAN

Kyryvi Rih State Pedagogical University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-1753-4055>
Lsorohcan458@gmail.com

PREREQUISITES FOR THE DEVELOPMENT OF THE INTEGRATIVE ELECTIVE COURSE "HISTORY OF UKRAINE IN ENGLISH": RESULTS OF A SURVEY OF THE 1ST YEAR STUDENTS

Abstract. The article is devoted to the problem of determining the prerequisites of the integrative elective course "History of Ukraine in English." The survey of 1st-year students in higher education institutions (in which 269 people participated) is described and analyzed. The results of the national multi-subject test (MST) in 2023 concerning two optional subjects, namely "History of Ukraine" and "Foreign language," indicate a higher level of achievement in a foreign language (English) compared to the results in the History of Ukraine. One effective means of improving the school leavers' level of achievement in completing the unit "History of Ukraine" is the integration of the mentioned subjects in high school. School-leavers' difficulties while sitting the 2023 MST "History of Ukraine" are characterized. The most difficult questions to master during preparation for the MST "History of Ukraine" were analyzed. It is indicated that the most challenging aspects are related to the culture of Ukraine in different periods of its development: the visual recognition of cultural heritage, the activities of outstanding personalities in education, science, literature, arts, architecture, etc. It is noted that the integrative elective course "History of Ukraine in English" could help in preparing for MST "History of Ukraine" and "Foreign Language." It is recommended that the elective course "History of Ukraine in English" be designed to focus on general and subject vocabulary and grammatical features of historical texts. The elective course will help students improve their knowledge of foreign languages, communication skills, and subject-historical competencies.

Keywords: high school; NMT; foreign languages; elective courses; "History of Ukraine"; survey.

Постановка проблеми. У профільній старшій школі впровадження міжпредметних зв'язків має бути не тільки завдяки використанню змісту різних навчальних дисциплін, а насамперед через різноманітні інтегративні елективні курси (курси на вибір). Метою елективного курсу є розширення діапазону підготовки учнів, поглиблення та доповнення профільного навчання [8]. Саме тому наразі активно продовжується процес оновлення навчально-методичного забезпечення навчання іноземних мов у старшій школі, розробляються та впроваджуються різноманітні курси на вибір. На сучасному етапі становлення профільного навчання успішно і широко впроваджуються такі елективні курси, як «Лінгвокраїнознавство», «Ділова іноземна мова», «Гід-перекладач», «Іноземна мова та економіка», «Іноземна мова та література» та інші. Разом з тим, результати опитування серед учнів старших шкіл

м. Кривий Ріг, проведеного нами у жовтні 2020 року, свідчать, що елективні курси наявні лише в 50,7% шкіл. Наше опитування вказує, що лише 36,6% респондентів задоволені кількістю елективних курсів, при цьому 46,5% респондентів вказують на доцільність розширення спектра курсів на вибір. Разом з тим, для 16,9% респондентів було важко вибрати курс із розроблених курсів на вибір [18]. Отже, дослідження з цієї проблеми вказує на потребу пошуку шляхів інтеграції навчальних предметів та розробки додаткових елективних курсів для старшої школи. У разі розширення елективних курсів потреби тих, хто не може визначитися із вибором (а це 16,9% здобувачів освіти), також можуть бути частково або повністю задоволені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень вказує, що інтегративний підхід до навчання є предметом низки наукових досліджень. Різні положення та особливості інтеграції навчальних предметів в закладах загальної середньої освіти аналізуються у працях таких дослідників, як Н. Басай [8], В. Власов [16], Н. Гупан [2], Т. Засекіна [4], Л. Калініна [5], І. Мороз [7], Т. Полонська [13], О. Пометун [14, 15, 16], Н. Прокопчук [5], В. Редько [8] та інші.

Стосовно розробки та впровадження елективних курсів слід вказати дослідження таких науковців, як В. Басай [1], Є. Долинський [3], І. Палагнюк [3], М. Палагнюк [3], О. Пасічник [10], Т. Полонська [8], В. Редько [8] та інші. Зокрема, Т. Полонська та ін. визначають науково-теоретичні підходи до побудови елективних курсів як базового компонента профільного навчання іноземної мови та добір автентичних текстів до навчальних посібників елективних курсів з іноземної мови для учнів старшої школи, роль іншомовних елективних курсів у підвищенні ефективності навчання учнів старших класів [13]. Л. В. Калініна та Н. Р. Прокопчук розкривають ефективність та переваги інтегрованого підходу у старшій школі, описують та деталізують інтегровані вміння навчання іноземної мови та культури у старшій школі, розкривають суть інтегрованого підходу у старших класах філологічного профілю [5]. Т. Засекіна досліджує поняття «інтегративний підхід» та моделі реалізації цього підходу в школі [4]. Є. В. Долинський, І. Д. Палагнюк, М. Г. Палагнюк та ін. надають узагальнений аналіз наповнення посібників з елективних курсів [3]. І. Мороз розглядає сутність інтегративного підходу навчання історії у школі [7]. Н. П. Басай обґрунтовує необхідність створення навчальних посібників елективних курсів на прикладі навчання німецької мови здобувачів освіти в старшій школі [1]. Концепція навчальних посібників елективних курсів з іноземної мови для учнів 10–11 класів профільної школи та навчальна програма елективних курсів для старшої школи є у фокусі уваги таких науковців, як Н. Басай [8], Є. Долинський [3], О. Пасічник [10], Т. Полонська [8], В. Редько [8] та ін.

Певні аспекти реалізації інтеграції історії та англійської мови висвітлено у працях таких дослідників, як О. О. Пасічник [10], О. С. Пасічник [10], Л. Ф. Сорочан [18], А. А. Кізлова [6] та інших.

Аналіз наукових праць дає змогу стверджувати, що інтегративний підхід до навчання історії та англійської мови є актуальним та може здійснюватися в різних класах середньої загальноосвітньої школи.

Аналіз літератури та практичного досвіду закладів загальної середньої освіти дозволяє нам зробити висновок, що потенціал інтегрованого навчання історії України та англійської мови недостатньо досліджений, вказує на відсутність елективного курсу «Історія України англійською мовою» для старшої школи та спонукає нас звернутись до дослідження цієї проблеми.

Мета дослідження полягає у визначенні передумов впровадження інтегративного елективного курсу «Історія України англійською мовою» та визначення змісту зазначеного курсу на основі результатів анкетування студентів 1 курсу ЗВО.

Методи дослідження. Задля реалізації мети дослідження нами були застосовані різноманітні методи: аналіз наукової та методичної літератури, вивчення та узагальнення педагогічного досвіду, анкетування, аналіз, синтез.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2023 році МОН складниками НМТ для випускників закладів середньої освіти було визначено українську мову (обов'язково), математику (обов'язково) та 1 предмет на вибір («Історія України», «Іноземна мова», «Біологія», «Фізика» та «Хімія»). Із загальної кількості зареєстрованих на НМТ 2023 (243 тисячі учасників), понад 109 тис. випускників обрали «Історію України» [9], 68 тис.- «Іноземну мову», понад 27 тис.- «Біологію», 4 тис.- «Фізика», приблизно 2,7 тис.- «Хімію» [11]. В нашому дослідженні основна увага приділяється результатам складання двох предметів на вибір, а саме «Історія України» та «Іноземна мова», як тих, що посідають перше та друге місце в пріоритетності вибору відповідно.

Український центр оцінювання якості освіти (УЦОЯО) офіційно оприлюднив дані про кількість вступників, які не змогли отримати навіть мінімальний бал з обов'язкових предметів, а саме 253 випускники з української мови та понад 10 тисяч з математики. Стосовно предметів за вибором, а саме «Історія України», то попередні результати сесій з цього блоку НМТ, які проходили з 5 до 23 червня 2023 року (основна сесія) та з 11 по 24 липня 2023 року (додаткова сесія), вказують на найнижчий показник серед усіх предметів НМТ. Зазначимо, що серед учасників, які обрали для складання історію України, а це понад 149,5 тисяч, лише 273 учасники отримали найвищий результат (200 балів), що

становить 0,18%. При цьому, учасники, які складали іноземну мову, а це понад 87 тисяч, найвищий результат (200 балів) показали 774 учасники, що становить приблизно 0,89% [17]. Отже, серед запропонованих на вибір предметів («Історія України» або «Іноземна мова») випускники закладів середньої освіти, за результатами НМТ 2023, показали вищий рівень досягнень саме з іноземної мови (англійської). Щодо предмета «Історія України», якому, як було зазначено вище, більшість випускників віддають перевагу, випускники закладів середньої освіти показали нижчий рівень досягнень. На нашу думку, це свідчить про певні труднощі при підготовці випускників до предмета «Історія України», які негативно впливають на результати тестування та вказують на необхідність удосконалення процесу підготовки до складання цього блоку НМТ.

Вважаємо, що іноземна мова, а саме, англійська, може бути тим інструментом, який при правильній інтеграції з вивченням «Історії України», буде ефективним засобом підвищення рівня досягнень випускників при складанні блоку НМТ «Історія України» наступних років за наявності.

Відомо, що при складанні НМТ зміст завдань з предмета «Історія України» у 2023 відповідав чинній програмі ЗНО 2018 року та включав історичний період «Історія України (друга половина XVI – початок XXI ст.)».

Згідно з чинною програмою (2018 року) метою блоку НМТ з «Історії України» є виявлення рівня сформованості насамперед історичної компетентності випускників школи [12].

Пометун О.І. зазначає, що історична предметна компетентність – це здатність учня до самостійного осмислення історії та культури України в контексті світового історичного процесу та адекватної оцінки соціального та морального досвіду минулих поколінь. Вона має сприяти формуванню (розвитку, розкриттю потенціалу) учня як громадянина України, соціально адаптованої та відповідальної особистості [16]. За чинною програмою 2018 року до елементів історичної компетентності належать хронологічна, просторова, інформаційна, логічна та аксіологічна компетентності [12]. При цьому вказується, що предметна чи галузева компетентність учня – це особистісна комплексна характеристика, що містить декілька складових: когнітивну (знання, уявлення, способи пізнавальної діяльності), мотиваційно-ціннісну (мотиви, інтереси, орієнтації, пов'язані із пізнавальною діяльністю і самостійним застосуванням відповідних знань і умінь), процесуально діяльнісну чи операційно-технологічну (складні узагальнені уміння, пов'язані із пошуком інформації, застосуванням знань у тій чи іншій ситуації, прийняттям та обґрунтуванням рішень, оцінкою і самооцінкою дій тощо). Маючи розвинену предметну історичну компетентність, успішні учні вмотивовані в її використанні, знаходячи коли і як це можна зробити і чому [16].

Для нашого дослідження було важливим з'ясувати, які труднощі мали здобувачі освіти при складанні блоку НМТ 2023 з «Історії України». З цією метою у форматі Google форми у травні 2023 було проведено анкетування студентів 1 курсу Криворізького державного педагогічного університету, які для вступу до закладу вищої освіти складали НМТ/ЗНО. В анкетуванні взяли участь 269 студентів 1 курсу КДПУ всіх факультетів, як-от: факультету географії, туризму та історії, психолого-педагогічного факультету, факультету дошкільної та технологічної освіти, природничого факультету, факультету української філології, факультету іноземних мов, фізико-математичного факультету та факультету мистецтв. Студентам було запропоновано відповісти на 13 запитань анкети. Зазначимо, що майже всі респонденти, а саме 95,9%, складали НМТ/ЗНО з «Історії України», що вказує на пріоритетність предмета «Історія України» порівняно з іншими предметами на вибір, запропонованими МОН України у 2023 році.

Першим запитанням анкети було: «Чи є знання з історії України важливими/необхідними для Вашої майбутньої професії/спеціальності?». Відповіді на це запитання розподілилися наступним чином: «так» - 39,4%, «ні» - 32,7%, «важко відповісти» - 27,9%.

Наступним запитанням анкети було «Чи важливо будь-якому сучасному українцю/сучасній українці знати історію України незалежно від майбутньої професії або спеціалізації?». Результати відповідей свідчать, що 83,3% респондентів вважають важливим знати історію України, а 12,6% важко відповісти на це запитання, в той час, як лише 4,1% респондентів відповіли на це запитання негативно. Таким чином, стає зрозумілою така популярність саме історії України серед інших предметів на вибір серед запропонованих предметів для складання цього блоку НМТ.

Запитання анкети: «Чи є підготовка до складання НМТ з «Історії України» успішною та достатньою?» мало на меті з'ясувати потребу в удосконаленні процесу підготовки здобувачів освіти до складання блоку з «Історії України» за межами шкільної програми. Було запропоновано обрати один варіант відповіді серед наступних:

1. Підготовка до складання блоку НМТ «Історія України» є успішною та достатньою виключно в рамках шкільної програми.

2. Підготовка до складання блоку НМТ «Історія України» потребує додаткової самостійної роботи.

3. Підготовка до складання блоку НМТ «Історія України» потребує додаткової підготовки з досвідченим фахівцем (учителем або репетитором).

Результати відповідей на це запитання показують, що для 20,1% студентів підготовка до складання блоку тестових завдань з «Історії України» є успішною та достатньою виключно в рамках шкільної програми. Зазначимо, що 39,4% респондентів вказують на необхідність додаткової індивідуальної підготовки з фахівцем, а 40,5% вказують на потребу додаткового самостійного опрацювання пройдених тем. Тобто, додаткову підготовку (індивідуальну чи з фахівцем) потребують 79,9%, що становить більшість респондентів. Високий відсоток тих, кому потрібна додаткова підготовка поза межами шкільної програми свідчить про необхідність удосконалення процесу шкільної підготовки до блоку питань НМТ з «Історії України». Це, на нашу думку, дасть змогу уникнути труднощів під час підготовки до тестування, серед яких вважаємо великий обсяг матеріалу, недостатню кількість годин для опрацювання окремих тем, різноманітність матеріалу тощо. Серед проблем сьогодення, які негативно впливають на якість освітнього процесу, маємо зазначити психологічний стан випускників шкіл, а саме, підвищений рівень тривожності та стресу, і як наслідок зниження рівня пізнавальної діяльності та мотивації до навчання; велику кількість повітряних тривог; недостатні умови для ефективного навчання у разі довготривалого перебування в укриттях під час повітряної тривоги; відсутність доступу до якісного інтернету в бомбосховищах/укриттях та інше.

Наступним запитанням анкети було «Чи важко було, на Вашу думку, скласти блок НМТ з «Історії України»?». Відповіді розподілилися так: «так» - 30,5%, «ні» - 16,7%, «складними є лише окремі питання» - 52,8%. Тобто, для більшості респондентів (83,3%) НМТ з «Історії України» виявилось не легким для складання. Тому, завдання учителя старшої школи є пошук шляхів підвищення рівня підготовки здобувачів середньої освіти для складання блоку НМТ «Історія України», тобто підвищення рівня сформованості історичної компетентності.

Задля з'ясування найважчого для засвоєння періоду розвитку історії України респондентам було запропоновано запитання «Яким є на Вашу думку найважчий для засвоєння період розвитку історії України?». Для вибору були запропоновані 4 періоди, які зазначені в програмі підготовки до блоку НМТ з історії України, а саме: Стародавня історія України, Середньовічна історія України, Нова історія України та Новітня історія України. До варіантів відповідей також було додано: «Всі періоди для мене важкі» та «Важко відповісти». За результатами відповідей 24,5% найскладнішим вважають період «Стародавня історія України», 23% - «Середньовічна історія України», 10,4% - «Нова історія України». При цьому, 20,4%, тобто кожен п'ятий респондент, відповіли, що всі періоди розвитку історії України є складними для засвоєння, а 18,6% вибрали відповідь «важко відповісти».

Під час опитування для визначення найскладніших питань для студентів з кожного періоду історії України було запропоновано 10 можливих труднощів, серед яких вони мали змогу обрати декілька, але не більше 4. Отже, на запитання «На Вашу думку, складними в блоці НМТ «Історія України» є питання, пов'язані з ... » відповіді розподілилися так:

- 1) датами історичних періодів/подій (56,1%);
- 2) завданнями на візуальне впізнання (архітектура, скульптура, пам'ятники, художні роботи, діячі культури освіти і науки, громадсько-політичні та військові діячі та ін. (52,4%);
- 3) визначенням територій з використанням мап (48%);
- 4) аналізом причин та поясненням наслідків історичних подій, явищ, процесів, договорів тощо (39%);
- 5) діяльністю видатних персоналів освіти, науки, літератури, мистецтва, архітектури тощо (37,5%);
- 6) особливостями соціально-економічного життя України в різні історичні періоди (33,5%);
- 7) особливостями суспільно-політичного життя України в різні історичні періоди (28,3%);
- 8) знанням основних історичних понять та термінів (25,7%);
- 9) особливостями культурного та духовного життя України в різні історичні періоди (освіта, релігія, література, мистецтво, архітектура, народні ремесла тощо) (22,7%);
- 10) визначенням територій з використанням карт/мап (7,4%).

Зауважимо, що більшість респондентів вважають складними питання, пов'язані з розвитком культури України, а саме візуальним впізнанням культурної спадщини та історичних персоналів, діяльністю видатних діячів освіти, науки, літератури, мистецтва, архітектури, особливостями культурного та духовного життя України в різні історичні періоди.

Наступне запитання анкети мало на меті з'ясувати, чи допоможе, на думку респондентів, новий елективний курс «Історія України англійською мовою» краще підготуватися до складання блоку НМТ з «Історії України» та «Іноземної мови (англійської)». Результати вказують, що більшість з них (24,5%) вважають введення цього елективного курсу корисним для опанування обох предметів. Кожен п'ятий (10,4%) вказує, що цей курс допоможе переважно в опануванні англійської мови. 3,4% вважають цей курс корисним для опанування лише «Історії України». Отже, 38,3% респондентів вважають, що курс

на вибір «Історія України англійською мовою» допоміг би у підготовці до складання блоків НМТ «Історія України» та «Іноземна мова». Негативну відповідь обрали 29,4% респондентів, а 32,3% було важко відповісти на це запитання.

З метою нашого дослідження в анкету було додано запитання про найскладніші, на думку респондентів, аспекти при вивченні курсу "Історія України англійською мовою" (можна було вибрати декілька варіантів відповіді). Аналіз відповідей на це запитання свідчить, що 79,6% респондентів вважають найскладнішим недостатній рівень володіння лексикою загального значення англійською мовою. Решта відповідей розподілилися так: 63,2% - «недостатній рівень володіння англійською мовою для спілкування», 43,5% - «граматичний аспект історичних текстів», 30,9% - «історичні терміни». Отже, при розробці елективного курсу на вибір "Історія України англійською мовою" основними лінгвістичними аспектами у фокусі уваги мають бути лексичний матеріал та граматичні особливості історичних текстів. Зазначений елективний курс допоможе здобувачам освіти підвищити рівень як іншомовної комунікативної компетентності, так і рівень предметної історичної компетентності.

Серед відповідей на відкриту форму запитання онлайн анкети «Що, на Вашу думку, треба обов'язково врахувати при визначенні змісту нового елективного курсу "Історія України англійською мовою" (теми, навички/вміння, види завдань, форми проведення уроків та ін.)?» серед найбільш важливих аспектів респонденти вказали: форми подачі матеріалу, види завдань, тестові завдання різних видів після опрацювання кожної теми, більш лаконічний зміст для кращого сприймання та відтворення матеріалу, використання умовних знаків при роботі з новим матеріалом та виконанні прав до нього.

З метою нашого дослідження в онлайн опитування студентів 1 курсу КДПУ було також додано запитання: «Які предмети шкільної програми, на Вашу думку, краще викладати англійською мовою (як курс на вибір у старшій школі). Назвіть 2-3 предмети.» Серед відповідей є багато шкільних предметів, в основному зарубіжна література, географія, біологія, історія України, математика та фізика для профільних класів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Анкетування, проведене нами серед студентів 1 курсу ЗВО для визначення проблем випускників старшої школи, які складали НМТ, дало змогу визначити доцільність впровадження інтегративного навчання англійської мови та «Історії України» в старшій школі. Отримані результати демонструють бажання здобувачів освіти складати НМТ саме з іноземної мови та «Історії України», тому слід вести мову про доцільність розширення інтегрованого навчання англійської мови та «Історії України».

Зазначимо той факт, що у відповідях здобувачів освіти найскладнішими під час складання НМТ виявилися питання стосовно культури України, а саме візуального впізнання культурної спадщини та історичних персоналій, діяльності видатних діячів освіти, науки, літератури, мистецтва, архітектури, особливостей культурного та духовного життя України в різні історичні періоди.

Респонденти висловили позитивне ставлення до впровадження інтегративного елективного курсу «Історія України англійською мовою» та виявили бажання обрати зазначений інтегративний курс при наявності.

Проаналізовані результати анкетування можуть слугувати підґрунтям для розробки інтегративного елективного курсу «Історія України англійською мовою» з акцентом на факти та особливості розвитку культури України. Зміст інтегрованого курсу забезпечує максимальне включення здобувачів освіти в культурний контекст розвитку України та допоможе підвищити рівень як іншомовної комунікативної компетентності, так і предметної історичної компетентності. Курс може стати одним з ефективних засобів підвищення результатів досягнень здобувачів освіти у старшій школі.

Список використаних джерел

1. Басай Н. П. Навчальний посібник елективного курсу «Німецькомовні країни» як засіб профільного навчання іноземної мови учнів старшої школи. 2015. С. 27-34 URL: <https://ipvid.org.ua/index.php/psp/article/view/441/449>.
2. Гупан Н. Принципи інтеграції змісту історії та громадянської освіти у контексті вимог державного стандарту базової середньої освіти. Проблеми сучасного підручника: тези Міжнар. наук.-практ. конф., 2022р. С.122-123. URL: https://lib.iitta.gov.ua/731930/1/%D0%93%D1%83%D0%BF%D0%B0%D0%BD_PSP_tezu_2022.pdf.
3. Долинський Є. В., Палагнюк М. Г., Палагнюк І. Д. Елективні курси з іноземних мов у профільній школі: технологія визначення тематики. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер.: Педагогічні та психологічні науки.* 2014. № 4. С. 132–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnapv_ppn_2014_4_14.
4. Засекіна Т. М. Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2020. 400 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/722404/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%97%D0%B0%D1%81%D1%94%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B0.pdf

5. Калініна Л. В., Прокопчук Н. Р. Можливості інтегрованого навчання іноземної мови та культури учнів старшої школи філологічного профілю. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія пед.науки: реалії та перспективи*. Київ, 2020. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/31212/>.
6. Кізлова А. А. Конспекти інтегрованих/бінарних уроків англійської мови та історії для закладів середньої освіти України у мережі інтернет. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 11(17). С. 886-900. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11\(17\)-886-900](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11(17)-886-900).
7. Мороз І. Сутність інтегративного підходу навчання історії. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/tezy_internet_konf_29_03_2021.pdf#page=137.
8. Навчальна програма елективних курсів з іноземних мов для старшої школи ЗНЗ. 2015./ В. Г. Редько, Т. К. Полонська, Н. П. Басай та ін.; за наук. ред. В. Г. Редька. Київ: Педагогічна думка, 2015. 42 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/9555/1/programs.pdf>.
9. Осадча Я. У МОН розповіли, скільки абітурієнтів обрали історію України третім предметом на НМТ. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/04/26/254014/>.
10. Пасічник О. О., Пасічник О. С. Чинники визначення змісту навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти України. *Український педагогічний журнал*. 2020. № 4. С. 129-140. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-4-129-140>.
11. Перші дні реєстрації на НМТ: більшість абітурієнтів обирають третім предметом історію України. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/nmt-2023-pershi-rezultati-reyestraciji-shcho-vidomo-novini-ukrajini-50316287.html>.
12. Програма ЗНО з Історії України. URL: <https://testportal.gov.ua/progist/>.
13. Полонська Т. К. Профільне навчання іноземної мови учнів старшої школи: метод. рек. Київ: Педагогічна думка, 2014. 80 с.
14. Пометун О. І. Навчання історії і громадянської освіти: окремі чи інтегровані курси. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: збірник тез III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., м. Київ, 29 берез. 2021 р.* Київ, 2021. С.180-183. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/724554/>.
15. Пометун О. І., Гупан Н. М. Методологія створення інтегрованого курсу з історії та громадянської освіти для 5-го класу (на прикладі модельної програми й підручника «Досліджуємо історію і суспільство»). *Проблеми сучасного підручника*. Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України. Київ, 2022. №28. С.115-132. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2022-28-115-132>.
16. Пометун О. І., Гупан Н. М., Власов В. С. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: метод. посіб. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 208 с.
17. Результати НМТ: найменше двохсотбальників з історії України. URL: <https://osvita.ua/test/89483>.
18. Сорочан Л. Ф. Необхідність розширення вибору інтегративних елективних курсів у старшій школі. *International scientific and practical conference «Philological sciences, intercultural communication and translation studies: theoretical and practical aspects»: conference proceedings. Venice, 26-27 Febr. 2021. Venice: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2021. P. 170 - 172. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/106/2939/6225-1>.*

References

1. Basai N. P. Navchalnyi posibnyk elektyvnoho kursu «Nimetskomovni krainy» yak zasib profilnoho navchannia inozemnoi movy uchniv starshoi shkoly. 2015. S.27-34 URL: <https://ipvid.org.ua/index.php/psp/article/view/441/449>.
2. Hupan N. Pryntsypy intehratsii zmistu istorii ta hromadianskoj osvity u konteksti vymoh derzhavnoho standartu bazovoi serednoi osvity. *Problemy suchasnoho pidruchnyka: tezy Mizhnar. nauk.-prakt. konf.*, 2022r. S.122-123. URL: https://lib.iitta.gov.ua/731930/1/%D0%93%D1%83%D0%BF%D0%B0%D0%BD_PSP_tezy_2022.pdf.
3. Dolynskiy Ye. V, Palahniuk M. H., Palahniuk I. D. Elektyvni kursy z inozemnykh mov u profilnii shkoli: tekhnolohiia vyznachennia tematyky. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Ser.: Pedahohichni ta psykhologichni nauky*. 2014. № 4. S.132-143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnapv_ppn_2014_4_14.
4. Zasiakina T. M. Intehratsiia v shkilnii pryrodnykh osviti: teoriia i praktyka: monohrafiia. Kyiv: Pedahohichna dumka, 2020. 400 s. URL: https://lib.iitta.gov.ua/722404/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%97%D0%B0%D1%81%D1%94%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B0.pdf
5. Kalinina L. V., Prokopchuk N. R. Mozhlyvosti intehrovanoho navchannia inozemnoi movy ta kultury uchniv starshoi shkoly filolohichnoho profilu. *Naukovyi chasopys NPU im. M.P. Drahomanova. Seriiia ped.nauky: realii ta perspektivy*. Kyiv, 2020. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/31212/>.
6. Kizlova A. A. Konspekty intehrovanykh/binarnykh urokov anhliiskoi movy ta istorii dlia zakladiv serednoi osvity Ukrainy u merezhi internet. *Aktualni pytannia u suchasni nauki*. 2023. № 11(17). S.886-900. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11\(17\)-886-900](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11(17)-886-900).
7. Moroz I. Sutnist intehrativnoho pidkhodu navchannia istorii. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/tezy_internet_konf_29_03_2021.pdf#page=137.
8. Navchalna prohrama elektyvnykh kursiv z inozemnykh mov dlia starshoi shkoly ZNZ. 2015./ V. H. Redko, T. K. Polonska, N. P. Basai ta in.; za nauk. red. V. H. Redka. Kyiv: Pedahohichna dumka, 2015. 42 s. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/9555/1/programs.pdf>.
9. Osadcha Ya. U MON rozpovily, skilky abiturientiv obraly istoriiu Ukrainy tretim predmetom na NMT. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/04/26/254014/>.
10. Pasichnyk O. O., Pasichnyk O. S. Chynnyky vyznachennia zmistu navchannia inozemnykh mov u zakladakh zahalnoi serednoi osvity Ukrainy. *Ukrainskyi pedahohichniy zhurnal*. 2020. № 4. S.129-140. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-4-129-140>.

11. Pershi dni reiestratsii na NMT: bilshist abiturientiv obyraiut tretim predmetom istoriiu Ukrainy. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/nmt-2023-pershi-rezultati-reyestracii-shcho-vidomo-novini-ukrajini-50316287.html>.
12. Prohrama ZNO z Istorii Ukrainy. URL: <https://testportal.gov.ua/progist/>.
13. Polonska T. K. Profilne navchannia inozemnoi movy uchniv starshoi shkoly: metod. rek. Kyiv: Pedahohichna dumka, 2014. 80 s.
14. Pometun O. I. Navchannia istorii i hromadianskoi osvity: okremi chy intehrovani kursy. *Kompetentnisno oriientovane navchannia: vyklyky ta perspektyvy*: zbirnyk tez III Vseukr. nauk.-prakt. internet-konf., m. Kyiv, 29 berez. 2021 r. Kyiv, 2021. S.180–183. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/724554/>.
15. Pometun O. I., Hupan N. M. Metodolohiia stvorennia intehrovanoho kursu z istorii ta hromadianskoi osvity dlia 5-ho klasu (na prykladi modelnoi prohramy y pidruchnyka «Doslidzhuiemo istoriiu i suspilstvo»). *Problemy suchasnoho pidruchnyka*. Instytut pedahohiky Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy. Kyiv, 2022. №28. S.115–132. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2022-28-115-132>.
16. Pometun O. I., Hupan N. M., Vlasov V. S. Kompetentnisno oriientovana metodyka navchannia istorii v osnovnii shkoli: metod. posib. Kyiv: TOV «KONVI PRINT», 2018. 208 s.
17. Rezultaty NMT: naimenshe dvokhsotbalnykiv z istorii Ukrainy. URL: <https://osvita.ua/test/89483>.
18. Sorochan L. F. Neobkhdnist rozshyrennia vyboru intehratyvnykh elektyvnykh kursiv u starshii shkoli. International scientific and practical conference «Philological sciences, intercultural communication and translation studies: theoretical and practical aspects»: conference proceedings. Venice, 26–27 Febr. 2021. Venice: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2021. P. 170 - 172. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/106/2939/6225-1>.